
Prikazi i osvrti

Još jednom o knjizi Frane Franića “Crkva, stup istine”

U prvom broju revije “Crkva u svijetu” ove godine str. 103-111. donio je mons. Ratko Perić svoj kritički prikaz knjige nadbiskupa Frane Franića *Crkva, stup istine. Uspomene na moje doktrinalne djelatnosti u II. vatikanskom saboru*, Književni krug, Split 1998. To je gotovo istovjetan prikaz s onim koji je izrekao prigodom promocije te knjige u Mostaru prošle godine, a ovdje ga naslovio: *Prilog i udio biskupa Frane Franića koncilskoj raspravi o episkopatu*.

Ostavljam čitateljima da prosude je li taj prikaz po nastanku i sadržaju motiviran suprotnim stavom Franića i Perića prema Međugorju ili čistom ljubavlju prema istini. Pretpostavljam da mu je oboje bilo razlogom. Samo napominjem da Franićev stav nije suprotan izjavi biskupa od 10. travnja godine 1991. u Zadru, kako to misli Perić. U njoj, naime, ne stoji da međugorska ukazanja nisu istinita. Ona samo kaže da na temelju dosadašnjeg istraživanja, pod kojim misli samo istraživanje koje je obavila ad hoc uspostavljena komisija Biskupske konferencije Jugoslavije, *non constat de supernaturalitate* međugorskih ukazanja. Stoga za konačan sud o njima traži daljnje istraživanje. Da je spomenuta biskupska izjava utvrdila neistinost međugorskih ukazanja, ne bi tražila daljnje istraživanje. Nasuprot toj izjavi Perić kaže: *constat de non supernaturalitate* tih ukazanja. Teško je, sad, razumjeti kako je Franićev stav suprotan, a Perića istovjetan s onim, kako on kaže, “što su svi naši biskupi ustvrdili iste te 1991. godine 10. travnja u Zadru” (str. 104), pogotovo kad se njegovim negativnim stavom ne slaže ni Kongregacija za nauk vjere, jer kaže da je taj Perićev stav samo “njegovo osobno mišljenje” (Pismo mons. Gilbertu Aubryu, biskupu

sv. Denisa La Reunion, Pr. Br. 154/81-06419 od 26. svibnja 1998.). Poznato je da unatoč tome Perić i dalje u javnosti ustraje u svojem prijašnjem stavu u pogledu međugorskih ukazanja.

Što se tiče ostalog dijela sadržaja Franićeve knjige, Perić se, vjerujem, u dobroj nakani pokušao kritički osvrnuti, općenito govoreći, na prividne nedosljednosti Franićeva postupka, prigovarajući mu da je intervente koje je odražavao na Saboru naknadno u knjizi nadopunjavao nekim dodacima kojih nema u "službenim" tekstovima što ih je predao Saboru" (111). Mislim da je to Perićev glavni prigovor.

Narav interventa

Da se pravilno ocijeni opravdanost tih i takvih zamjerki, treba uočiti i istaknuti da se rad i Franića i svih ostalih saborskih otaca na Saboru svodi na svjedočanstvo vjere. Riječ je o Objavi koja je povjerena Apostolima i Crkvi. Stoga je uloga i Apostola i biskupa i cijele Crkve svjedočenje te objave (usp. Dj 1,8).

Biskupi na Saboru nisu bili, barem primarno, znanstvenici, nego svjedoci vjere. Stoga nisu bili dužni i nisu ni mogli služiti se znanstvenom metodom u svom radu, pogotovo ne onakvom kakva je potrebna i uobičajena u prirodnim znanostima i filozofiji. Uostalom, ima i drugih načina da se dođe do istine, a ne samo znanstvenih. Ali, kad je riječ o Objavi, onda preostaje jedini način svjedočenje.

Međutim, to se svjedočenje može očitovati na različite načine i u različitim, nekad gotovo suprotnim, oblicima, a da se tim ne dira u njegovu istinitost. I sama Crkva govoreći o istim dogmatskim istinama, govori na različite načine, gdje se razlike ne svode samo na različite riječi. Jer, spoznaja objavljene istine može i treba rasti, a tim se mijenjaju i riječi kojima se očituje. Razlike pritom po sebi mogu imati izgled da se međusobno pobijaju i isključuju. One se, barem nekad, i dopunjuju.

Perić, nasuprot tome, zamjera "što autor nije donio i usporedio svoje ovdje objavljene intervente i govore sa svojim već objavljenim tekstovima u službenim vatikanskim izdanjima. A razlika ima i nemalo i nemalih" (111) i što "trideset godina kasnije ispravlja, unoseći pojedine riječi svoga neslaganja, što je po sebi nedopustivo" (isto). Na drugome mjestu kaže da takav pristup "ne samo da nije znanstven ni teološki dopustiv" (108).

Također treba napomenuti da je svjedočanstvo vezano za sjećanje ili memoriju, koja ima svoje zakonitosti. Ona se može smanjivati pa ponekad i zaspasti, ali i buditi. Pri tom pojedini

događaji, osobe i druge okolnosti služe kao asocijacije koje mogu oživiti sjećanje i omogućiti mu da se priopći različitim riječima i dopunama, a da se istinitost događaja ili doživljaja ne ugrožava.

Usporedba s prikazom apostolskog svjedočanstva

Najbolji su primjer za to sama evanđelja, koja su po sebi svjedočanstvo Apostola. Stoga ih stari crkveni Oci s pravom nazivaju *memoria Apostolorum*. U njima je pohranjeno sjećanje evanđelista na Isusa, njegove riječi i djela. U prvi mah čovjek bi se mogao zgranuti nad tolikim razlikama, koje su u njima. Tu se neočekivano, uz očitu činjenicu da govore o istim stvarima, njihovi pisci služe različitim riječima i opisima, koje nije lako složiti ni sa sobom pomiriti. U vezi s tim poznat je problem sinoptičkih evanđelja. To je tim čudnije, ako se zna da je autor *principalis* Evanđelja sam Duh Sveti. Ipak, kad se uzmu u obzir svi elementi svjedočenja, dobri i objektivni poznavatelji stvari govore u vezi s tim o *concordia discors*, a ne o suprotstavljanju ili međusobnom pobijanju i opovrgavanju u njemu. Ipak, nitko, barem od vjernika, ne zamjera evanđeoskom načinu pisanja, niti ga osuđuje, nego se trudi da ga pravilno shvati.

Tako, Luka uz Matejev "Očenaš" (6,9-13) koji je uobičajen i u liturgiji i u svakidašnjoj molitvi, donosi svoj tekst "Očenaša", koji se znatno razlikuje od Matejeva: "Oče, sveti se Ime tvoje! Dođi kraljevstvo tvoje! Kruh naš svagdanji daji nam svaki dan! Oprosti nam grijeha naše; jer, i sami opraštamo svakome tko nam je dužan ! I ne uvedi nas u napast!" (11, 2-4). Druga dvojica evanđelista uopće ne donose "Očenaša".

U novozavjetnim tekstovima o Euharistiji, gdje bismo očekivali strogu doslovnu istovjetnost, imamo također neočekivane razlike. Marko veli za posvećeni kruh: "Uzmite: to je tijelo moje! (12,22) A za kalež veli: "To je krv moja, krv Saveza, koja se proljeva za vas" (r. 24). Matej donosi: "Uzmite i jedite! To je tijelo moje" (26,26), a za kalež: "Pijte iz njega svi, jer to je moja krv, krv Saveza, koja se proljeva za sve za oprostjenje grijeha" (r. 27). Usporedo s tim Luka donosi: "To je moje tijelo, koje se za vas predaje. Ovo činite na moj spomen!" (22,19). A za kalež "Ovaj je kalež novi Savez u mojoj krvi, koja se za vas proljeva" (r. 24). U 1 Kor 11,24-25 stoji: "Ovo je tijelo moje za vas", a za kalež: "Ovaj je kalež novi Savez u mojoj krvi. Ovo činite, kad god iz njega pijete, na moj spomen!" Naspram tim razlikama današnja misna liturgija donosi svoje razlike. I nitko se nad tim razlikama ne zbuñuje.

Još je zanimljivije što je natpis na križu u sva četiri evanđelista različit, a morao bi, strogo govoreći, biti doslovce jedinstven. U Mk stoji "Kralj židovski" (15,26), u Mt "Ovo je Isus, kralj židovski" (27,37). Lk ima: "Ovo je kralj židovski" (23,38), a u Iv "Isus Nazarećanin, kralj židovski" (19,19). Na prvi se mah čini da je tu razlika nepotrebna i nedopustiva.

Osim tih, ima još većih "nesuglasnosti". Mk donosi kako je Isus zapovjedio Apostolima da na svojem misionarskom putu sa sobom ne nose ništa "osim štapa" (6,8), a Mt "ni štapa" (10,10). Lk isto tako (9,3). I tu je iznenađenje jer je u sva ta tri slučaja govor o istoj prigodi.

Tko nakon nekog vremena u tim tekstovima "ispravlja" koga? Kako god shvatili te razlike, ako bismo ih shvatili kao ispravke, bilo bi bogohulno, jer im je autor Bog.

Netko bi u tom vidio suprotnost, ali *Bible de Jerusalem* 1337 u vezi s Mk tekstom veli: "Prema Mt i Lk, ni štapa. Ali misao ostaje ista: potpuna misionareva ravnodušnost". To se jednako može protegnuti i na sve ostale razlike, kojih ima mnogo u evanđeoskom tekstovima. U tim razlikama nema ničega što bi bilo nedostojno Boga, jer on je glavni autor teksta, niti bi mu se moglo opravdano prigovoriti da je nešto naknadno mijenjao i nadodavao. Svi su ti tekstovi Božji i svi su istiniti i svi su autentični.

Ako se s tom spoznajom pristupi razlikama Franićeva teksta, uočava se da u njima nema ni blizu tolikog raspona u izrazima i postupcima kakav se nalazi u tekstu Svetog pisma. Stoga bi i u Franićevu tekstu trebalo primijeniti s pravom riječ Božju: "Slovo ubija, a Duh oživljuje" (2 Kor 3,6), kao što je primijenjena i u samom Sv. pismu.

Ne smeta što evanđeoski tekst nije znanstven. On je unatoč razlikama i "suprotnostima" sav autentičan i istinit. Stoga se ne vidi razlog da zbog sličnih stvari i Franićev tekst, i onaj izrečen na Saboru i onaj koji je s nekim neznatnim razlikama donesen u njegovoj novoj knjizi, ne bude sav autentičan. Također se mora reći da su Perićevi izrazi *služben* i *autentičan* ipak neodređeni. U vezi s tim ne znam zašto bi uopće autentičan i obvezan tekst bio onaj koji je predan i nalazi se u "službenim dokumentima", a ne onaj koji je izgovoren na Saboru. Postoji barem mogućnost, jer nigdje nije strogo određeno koji će tekst oci poslije Sabora predati, da su ti isti oci nešto rekli na Saboru, a poslije to ili ispravili ili proširili. To nisu samo mogli učiniti, nego nije isključeno da nisu i učinili. Stoga držima da bi to što je *službeno* trebalo bolje precizirati. Po mojem mišljenju, ako mora biti samo jedan tekst služben i autentičan, onda to nije onaj koji je

predan Tajništvu Sabora poslije rasprave u Saboru, nego onaj koji je na njemu usmeno izgovoren. A ono što je Franić na Saboru rekao nalazi se upravo u njegovoj knjizi. Jer, on sam tvrdi da je čitajući napisani tekst na Saboru ponešto u njega unosio i dodavao, ali to sve poslije nije stigao unijeti u tekst koji je predao, nego tek u ovu knjigu. U svakom slučaju, ne bi trebalo te njegove tekstove, analogno evandeoskim tekstovima s njihovim razlikama, smatrati suprotnima ili neautentičnim.

Osim toga, postoji mogućnost pogrješke i an strani onih koji su priređivali "službeno" izdanje saborske dokumentacije. I oni su mogli u njoj štošta propustiti i štošta krivo donijeti. I ne samo mogli. Osim toga, u njoj je očit redakcijski zahvat. Na mjestu je, sad, i pitanje, primjenice: kako su priređivači "službenog" teksta zapamtili dijelove koje su oci izgovorili na Saboru usmeno, a to nisu imali zapisano u tekstu koji su čitali? Odakle su ih priređivači saborske dokumentacije uzeli i stavili u *In oratione*? Jer, poznato je da "vrpce" ne mogu biti valjan dokaz i jamstvo za istinitost navoda. Ako, primjerice, Franić tvrdi da je u svom pisanom tekstu imao rečenicu "*qorum tamen opinioni non adhaereo*" (str. 216), a u "*Acta synodalia*" je nema, može odlučiti jedino rukopis koji je Franić predao Tajništvu Sabora i kojeg kopiju još danas ima kod sebe. Zato je u najmanju ruku prerano, ako je uopće opravdano, govoriti o ispravljanju ili interpoliranju i dodavanju u "izvornom" tekstu (*Crkva u svijetu*, str. 108).

U svemu tome treba također imati na umu da je govor o neizrecivom, kao što je Objava nadnaravne stvarnosti, uvijek ograničen i, kako je poznato, alegoričan i u izrazima slikovit. U tom slučaju uvijek se može bolje, a da ono što se već drukčije reklo ne mora biti krivo.

Biskup Perić, rezimirajući saborsku raspravu o episkopatu, u obliku pitanja veli: "Je li biskupstvo božanskog porijekla i prava? Je li to struktura u Crkvi, kao što je redovništvo, đakonat itd., ili je to struktura Crkve, ustanova koju je Krist Gospodin, po Očevoj volji, povijesno i božanski utemeljio?" (str. 104). Međutim, Sabor ne govori ni o strukturi Crkve, ni o strukturi u Crkvi. Jer, to više miriše na pravni sustav. A Svetom pismu i Saboru je, i kad govore o episkopatu, bliža i prihvatljivija koncepcija Crkve kao Tijela Kristova, kojemu je Krist glava, a krštenici udovi. Ako bi se to "prevelo" i izrazilo pravničkim rječnikom, upalo bi se u nepotrebne poteškoće, a sam smisao zamaglio i osiromašio. Jer, što bi tu bila Glava, a što udovi? Zar nisu i Glava i udovi "struktura" Crkve? I kakva bi mjesta imala još struktura u Crkvi, "kao redovništvo, đakonat..." (str. 104), ako su oni inače udovi Crkve i prema tome sama Crkva zajedno s

Glavom? Jer, redovništvo nije u Crkvi, poput vode u čaši ili vina u bačvi. Redovništvo je *Crkva*. Apostol Pavao piše "Crkvi Božjoj u Korintu" (1 Kor 1,2). Pod tim ne podrazumijeva samo biskupe, jer apozicijski nastavlja: "posvećenima u Kristu Isusu, pozvanima, svetinma" (isto). A to su svi kršteni. Pa, ako bi se taman htjelo ostati kod pojma strukture, bilo strukture Crkve ili strukture u Crkvi, ne vidi se opravdanost govora o episkopatu kao eventualnoj strukturi Crkve, a isključivati iz toga đakonat koji je sakrament Reda zajedno s episkopatom.

Zaključak

Na kraju, da se bolje uzela u obzir narav svjedočenja pa, prema tome i svjedočenja vjere Franića na Saboru i u ovoj knjizi, spomenuti prikaz Perićev bi se otvorenije pretvorio u pohvalu. Stoga treba još jednom odati veliko priznanje zauzetosti i kvalitetnom radu Franića na Saboru i u ovoj knjizi. Slažem se potpuno s Brajčićem da je Franić "svojim interventima živo utjecao na shvaćanje službe papinstva i biskupskog kolegaliteta te radio na sprječavanju mogućih krivih tumačenja koncilskog teksta o tom problemu" (Franić, *Crkva, stup istine*, str. 34). A to, bez sumnje, nije malo. Isto se može reći i o drugoj Franićevoj saborskoj aktivnosti.

Također se potpuno slažem i s ocjenom biskupa Perića, koji priznaje nadbiskupu Franiću da je "svojim teološkim prilogom, bez sumnje, pridonio i rastu domaće Crkve i dobru opću Crkve" (*Crkva u svijetu*, str. 111). To nije dovelo, niti može dovesti u pitanje ni nesporazum oko naravi i tehničkom predstavljanju Franićeva svjedočanstva vjere na Saboru i u ovoj knjizi.

Ljudevit Rupčić